

VÅLERENGA HISTORIELAG

Et organ for Vålerenga Historielag

Mer gammelt enn nytt

Mars 1999

Karoline Kristiansen – fyrstikkarbeiderske

"Vi satt der og klistret fyrstikkesker til hu mor skulle tenne lampen, da fikk vi gå ut og leke litt i kveldingen. Så ble vi ropt inn igjen og fortsatte med å klistre fyrstikkesker."

Uttalelsen kommer fram i et intervju med Karoline Kristiansen i Arbeiderbladet i august 1962 – da var hun vel 91 år gammel.

Karoline var født i 1871 og var bare 7 år gammel da familien fulgte med flyttingen av fyrstikkfabrikken fra Markerud i Nittedal til Grønvold i 1877.

Familien bosatte seg i Danmarksgata. Det var mye barnarbeid og Karoline – sammen med sine søsken – måtte brette og lime fyrstikk-esker hjemme, før og etter skoletid. Vi lar Karoline Kristiansen fortelle: "Da jeg var lita

jente måtte jeg og fire søsken opp ved sekstida om morgenen, for å lime fyrstikkesker før vi gikk på skolen. På vei til skolen måtte vi leve-re sekken med esker, og på hjemveien hadde vi med oss nye sekker med vått spon – som var tunge å bære. Så var det lekselesing med en gang, og etterpå måtte vi klistre fyrstikkesker helt til hu mor tente lampen. Da kunne vi gå ut og leke en times tid, men da var som regel sola og dagslyset borte."

Dette var begynnelsen til et langt liv som fyrstikk-arbeiderske. Karoline begynte "fast" på fyrstikkfabrikken 15 år gammel. Arbeidsforholdene var fryktelige og mange ble vansiret av svoveldampen. Den giftige fosforen åt seg inn i tenner og kjeveben på dem som arbeidet med den. Arbeidstiden var lang – fra 6 om morgenen til 18.30 på kvelden.

forts. side 3

I denne utgaven kan du bl.a. lese:

Karoline Kristiansen	1
Leder'n	2
Små historier fra Vålerenga	4
Rosendal - en perle i Øst!	5
Nåtid - Galgeberg 2	6
Årsmøtet 1999 referat	7

Danmarksgata

Oppfølging fra forrige nummer.

SOTAHJØRNET

Vi hadde i forrige utgave av "Mer gammelt enn nytt" en presentasjon om OBOS's ville byggeplaner ovenfor Sotahjørnet. Historielaget vil gjerne at Etterstadgata 2, 4 og 6 samt kiosken skal bevares, og vi skrev brev til Plan- og bygningsetaten hvor vi bl.a. kom med en del fakta om hvor gamle husene er og hva de har vært brukt til.

Før vi fikk sendt vårt brev til etaten, ble OBOS's rivesøknad avslått fordi det ikke forelå regulerings- eller bebyggelsesplan for eiendommene. Det var vel og bra, men vi regnet ikke med at OBOS ville gi seg med dette. Ganske riktig, de anket avgjørelsen. Saken er ikke kommet lenger pr.i dag.

Byantikvaren går inn for bevaring av området, men vi mener at begrunnelsen er litt mangelfull. Vi har derfor sendt et brev dit for at de skal ha flere argumenter for bevaring når saken eventuelt kommer opp på nytt.

Vi venter spent på hva som skjer i denne saken, og vi holder jevnlig kontakt med både Byantikvaren og Plan- og bygningsetaten.

- Even Haugseth

Leder'n har ordet.

Kjære medlemmer.

Vi er allerede godt inne i det siste året i dette årtuset, og historielaget har hatt årets første medlemsmøte. Det var bokpresentasjonen om "Livet på Østkanten" med Asbjørn Fossen som trakk fullt hus denne gangen.

Alle de andre arrangementene vi hadde i fjor var meget godt besøkte. En markant medlemsøkning har vi også registrert i det siste. Årets bildekalendar ble nærmest revet bort.

Dette viser at selv om vi er på vei inn i et nytt årtusen, har mange fortsatt tid til å stoppe opp. Folk er interessert i sin bakgrunn og historie. Det gjelder så vel de som er nyinnflyttet på Vålerenga som de som har bodd her lenge. Så vel de unge som de eldre, og til og med de som ikke bor her lenger.

Vi har merket at det har vært gode tider i landet, for hus og tomter her har blitt mer attraktive. I desemberutgaven av avisen skrev vi om vår kamp for å bevare husene ovenfor Sotahjørnet. Den kampen har vi ikke gitt opp, og sannelig har Bydelen Gamle Oslo tenkt å bruke en av de flotteste eiendommene i området, Galgeberg 2, til nok en barnehage.

Det er flott at kommunen snart tar vare på huset. Vi mener at den responsen vi har på våre arrangementer, tyder på at folk kan tenke seg flere aktiviteter i nærmiljøet. Derfor har vi foreslått for bydelen at de heller prøver å få i stand et Thorbjørn Egner-senter på Galgeberg – 150 meter nedenfor der han kom fra. Så får vi se om det er vilje til å blåse liv i en gammel, ærverdig eiendom i et ellers dødt område av byen.

Leder Even Haugseth

Karoline Kristiansen ...forts. fra side 1

Det var mange kvinner i produksjonen, de fleste var dobbeltarbeidende og kunne få problemer med å møte tidsnok fordi de måtte sørge for barna før de gikk på jobb. Som straff ble det innført mulkt om de kom for sent. For den minste tidsforsømmelse ble det trukket i lønnen – inntil 10% av hele ukelønnen! I tillegg ble det i oktober 1889 meldt om 20% lønnsnedslag – særlig ved de kvinnelige arbeidsplassene. Da gikk fyrstikkpakkere til streik! De hadde ingen ledelse og ingen organisasjon som kunne lede streiken., men Karoline Kristiansen – 18½ år gammel – var med på å føre de 372 kvinnene ut i streik. De hadde ikke besluttet hvilke krav de skulle stille til fabrikkledelsen, men fikk bred støtte da det ble kjent hvilke forhold de arbeidet under. Bjørnstjerne Bjørnson, Jepsen, Fernanda Nissen og flere av datidens kjente personer støttet dem.

Oscar Nissen og Carl Jeppesen fikk samlet pakker-skene til et møte, hvor man ble enige om å stille krav om bedringer i lønns- og arbeidsforhold. Det ble holdt flere store

streikemøter, blant annet på Etterstad hvor det den gang bare var jorder. Karoline er med på det berømte bildet av fyrstikkpakkere samlet til demonstrasjon i 1889. Men – etter 7 ukers streik gikk kvinnene tilbake til arbeidet, uten å ha fått noen bedre arbeidsforhold. Det eneste som ble oppnådd var at i stedet for 10% trekk ved tidsforsømmelse, ble fastsatt en mulkt på 20 øre – som skulle tilfalle en sykekasse for fabrikkens arbeidere.

Karoline giftet seg og fikk barn, men arbeidet fortsatt på "fyrstikken". Hun forteller at hun sto opp ved femseks tida om morgenen, stelte de minste barna og tok dem med til en "barnekrybbe" de hadde i nærheten. Da kunne hun rekke å komme på arbeidet til klokka

sju – de hadde 11 timers dag den gangen. Kanskje rakk hun bortom ungene i "middags-pausen", men som oftest ble klokka seks før hun så dem igjen.

To av barna døde bare noen måneder gamle, men fire vokste opp.

Historien om Karoline Kristiansen er en av mange historier som kan fortelles om fyrstikkarbeiderne. Hun var aktivt med i arbeidet for å bedre forholdene på arbeidsplassen. Hun var også i mange år med i foreningsvirksomhet og mottok ulike fortjenestemedaljer. Hun har fått en vei oppkalt etter seg på Grønvold.

Og hun var fra Vålerenga. Det er vi stolte av!

NB. Følg reglerne paa 1ste side!

Personliste over folketallet den 1. februar 1912 i Dammekrog gate, nr. 12;

Nr.	Fuldt navn. Samtlige døpenavn og tilnavn. Det døpenavn, som brukes til daglig, understrøkes.	Fødsels-		Fødested. (Byens eller herredets navn).	Erhverv og livsstilling. (Hvorved ernærer De Dem?)
		aar.	datum.		
		(Skriv ikke fejlagtige tal!)			
1	Karl Marius Kristiansen	1871	14/3	Kristiania	Fyrstikkarbejder
2	Karoline Kristiansen	1871	2/4	Do	
3	Jenny Larsen	1895	12/1	Do	
4	Hilda Larsen	1898	22/3	Do	
5	Beget Miranda Kristiansen	1905	31/8	Do	
6	Erling Kristiansen	1908	12/12	Do	

(Aker.

...re gaard. — oster.

— Telefon nr. 8790, 1923 og 5501.)

Folketælling i Kristiania
den 1. februar 1912.

NB.1 Denne liste skal ifølge byens vedtægter besørges udfyldt af indehaveren av den lejlighed, hvor den
blir avlevert, og i færdig stand være gaardens ejer (husverten) i hænde senest den 3. februar 1912.
(Særskiit liste udfyldes for hver lejlighed.) Lejlighedens indehaver bærer ansvaret for, at samtlige
hos ham boende personer kommer med paa listen.
Samtlige rubrikker maa udfyldes tydelig, nøjagtig og fuldstændig.
Regler for udfyldelse

Rørende omsorg for et hus!

FREMTID FOR FORTIDEN 2-3/87

Denne historien ble skrevet i 1987, da Jenny fremdeles bodde i Strømsveien

I Strømsveien 29 på Vålerenga ligger et lite gulhvitt hus, som ble pleiet med største omsorg av eieren, Jenny Torp.

Hun fortalte at hun vas- ket huset sitt på utsiden 2 gan- ger i uken! Hun var glad i hjemmet sitt og likte å ha det rent og pent rundt seg.

Trafikken fra Strøms-

veien sjenerte henne ikke, bortsett fra all skitt og støv den førte med seg.

Jenny Torp fortalte vi- dere at hun var 3. generasjon som bodde i huset. Beste- foreldrene kjøpte huset rundt 1870, bestemoren drev melke- butikk her og moren handlet med glass og stentøy fra 1920- årene til butikken ble nedlagt for 35 år siden, men butikkinte- riøret fra morens butikk var fortsatt intakt.

Til huset hørte ½ mål hage (mot baksiden) som var

en frodig hage med trær og blomster - det var nesten utro- lig å oppleve denne idyllen så nær inntil Strømsveien.

Jenny Torp, som nylig var blitt pensjonist, hadde bodd i Strømsveien hele sitt liv, men i 1987 hadde OBOS kjøpt hu- set så hun måtte flytte ut - det blir en trist dag sa hun selv.

Jenny Torp fikk bloms- ter fra Vålerenga Vel for sin omsorg for huset sitt - det må vel være vel fortjente bloms- ter!

-kvo

God Påske!

Dame med penger på Vålerenga!

Astrid Tolgs slekt stammer fra Vålerenga i flere slektsledd bakover. På farssiden har fa- milien visstnok vært bosatt i St. Halvardsgt. 49 i ca. 200 år - opplysninger som kan- skje må tas med en klype salt - i følge Astrid Tolg.

Astrids farmor tilhørte en ekte Vålerengaslekt. Farmorens for- eldre drev matvarebutikk un- der ledelse av madam Nielsen, som var et grepa kvinnfolk. De hadde 5 døtre og 3 sønner. En av døtrene ble født med klumpfot, og på den tida var det slik at kvinner du ikke fikk gifta bort, ble gitt en eller an- nen medgift. Madam Nielsen sørget for at Magdalena - eller Magda som hun ble kalt - fikk egen butikk. Først i Vålereng- gata 18, senere - og frem til

sin død - på hjørnet av Inge- borggata og Danmarksgata. Mange husker nok skiltet over døra - **Magdalena Nielsen** - der hun solgte metervarer, trådsneller, garn og annet for- skjellig. Hun var en meget spe- siell dame, meget vakker som ung, men sykkelig gjerrig.

Under krigen klarte hun på en eller annen måte å bli steinrik, men unnet seg om- trent ikke maten. Etter krigen og i det oppgjøret som da fugte het det seg at du ikke skulle ha profitert på krigen, da ble du skattlagt der etter.

Magda fikk panikk. Hun hadde penger på bok, og inngikk en avtale med søstrene sine om at de skulle ta 5000 kroner hver på bankbok. Dette fordi Magda skulle slippe å skattlegge for krigsinntekten. Men til tross disse transak-

sjonene fikk hun 10000 kroner i baksmell, et meget stort be- løp på den tida.

Det var satt en dato av myndighetene for innlevering av ugyldige penger for inn- veksling. Etter denne datoen fant Magda et spann med 1500 kroner som hun ikke hadde fått levert! Hun hinket med klump- foten sin nedover til Norges Bank og satte spannet på dis- ken. "Beklager" sa bank- funksjonæren, dette er for sent, men hvis du vil gjøre en god gjerning kan vi gi det til opp- byggingen av Finnmark. Men, nei det ville ikke frøken Mag- da, og tok spannet med hjem. Da Magda Nielsen døde i me- get høy alder fant man spannet i leiligheten hennes!

Rosendal – en perle i øst. Del I

Mellom Strømsveien og Jordal ligger det litt gammel bebyggelse klemmt mellom nye boligblokker. Husene er uregelmessige, små og sjarmende. De bærer tydelige preg av gammel forstad. Stedet var tidlig på 1800-tallet ei løkke kalt Rosendal, men idag regner vi det som en del av Vålerenga.

Av Leif Thingsrud

Løkker var opprinnelig noe som hørte byens marker til; det landområdet som kongen hadde lagt ut til borgerne for at de skulle kunne dyrke sine livsfornødenheter og la sine dyr beite på.

Tidlig på 1800-tallet kjøpte imidlertid mange byborgere bondegårder som de lot leilendinger drive, og som de sjøl brukte som landsteder. De ble kalt proprietærer. Men en del byborgere nøyde seg med mindre jordstykker, gjerne i byens utkant. Her oppførte de noen hus og drev litt jordbruk.

Fra Lodalen til Torshov lå et belte av slike løkker, mange av dem rett nok på Tøyens grunn. Disse var eid av universitetet og ble leid ut til professorene der som en del av deres lønn. Keyserløkka og Heibergløkka er eksempler på slike løkker, med navn etter hver sin professor.

Løkkene på venstre side oppover Strømsveien var derimot private, og - i motsetning til professor-løkkene - ble de utparsellert og bebyggt på 1860- og -70-tallet. Etter byutvidelsen i 1859 gikk bygrensa rett bak Galgeberg, der St. Halvardsgate går over i Strømsveien. Derfra og opp til Gjøvikbanen lå det tre løkker, nederst Kasperløkka, så Rosendal og øverst Østerdal. Bakenfor sistnevnte lå Gladengen. Videre oppover var det også en del løkker, som Malerhaugen, hvor lensmannen i østre Aker bodde. Først når Helsefyr var passert var en ute på det virkelige bondelandet.

Hele området langs Strømsveien tilhørte opprinnelig gården nedre Valle. Hovedbølet der var antakelig den senere Vålerenga hovedgård, nå prestebolig. Allerede tidlig på 1800-tallet var eiendommene vest for Strømsveien skilt ut; først som to eiendommer, så slått sammen igjen, og deretter delt opp i fire parter; Rosendal, Jordal - hvor det ble drevet teglverk, Østerdal og en part bestående av de to teigene Gladengen og Kasperløkka, på hver sin side av Jordal. Rosendal hadde lavest løpenummer i matrikkelen.

Vi må anta at om det var noe bebyggelse her før delinga, så lå den der husene på Rosendal senere ble liggende.

Denne artikkelen fortsetter i neste nummer av "Mer gammelt enn nytt"

Odalsgata 23 før og under restaurering. I neste nummer får du se det ferdig!

Nåtid: Enda en barnehage i herskapshus på Galgeberg?

Enda en barnehage i herskapshus på Galgeberg?

Bydel Gamle Oslo har nå bestemt seg for at de skal gjøre noe med de forfalne huse- ne som de eier på Galgeberg 2. Vi synes det er på tide, slik som det ser ut der nede. Da vi fikk høre at de har tenkt å lage en ny barnehage i huset, ble vi derimot skuffet.

Det er vel og bra med barnehager, men hvorfor må bydelen bruke enda en av de flotteste eiendommene vi har til dette? Det herskapelige huset på naboeiendommen i Åkebergveien er jo allerede barnehage.

I tillegg mener vi at Bydel Gamle Oslo har behov for et sted hvor bydelens beboere kunne ha forskjellige kulturelle tilstelninger.

Historielagets arrangementer i løpet av det siste året viser klart at det er interesse for det vi har stelt i stand, og vi regner derfor med at det ikke er mindre interesse i resten av bydelen. Galgeberg ligger strategisk til i bydelen, og er et slags midtpunkt mellom Vålerenga, Kampen og Gamlebyen. Det er synd at Galgeberg kun er et sted hvor mange barn blir samlet på dagtid om hverdagene, og så skjer det ikke noe verken om kveldene eller i helgene.

Vi henvendte oss så til bydelsadministrasjonen for å høre hvor langt barnehageplanene var kommet. I tillegg foreslo vi at Galgeberg 2 og den gamle kinosalen på Jarlen kunne brukes til andre aktiviteter.

Vi gikk i tenkeboksen, og fant fram til noen mulige aktiviteter. I og med at Thorbjørn Egner var fra nederste delen av Normannsgata, synes vi at det burde være naturlig at bydelen kunne gjøre ham den ære å lage et museum og aktivitets-senter hvor noe av det han laget kunne vises fram.

Bydelsadministrasjonen svarte på vår henvendelse raskt, men besvarelsen var ikke spesielt innholdsrik. De var heller ikke særlig henrykte over vårt forslag om Thorbjørn Egner-senter. Det virker nesten som om de ikke vil at noen skal forstyrre deres planer om barnehage. De holder imidlertid en liten mulighet åpen for at Galgeberg 2 også kan brukes til møtevirksomhet og fritidstilbud for bydelens beboere.

Byantikvaren har etter

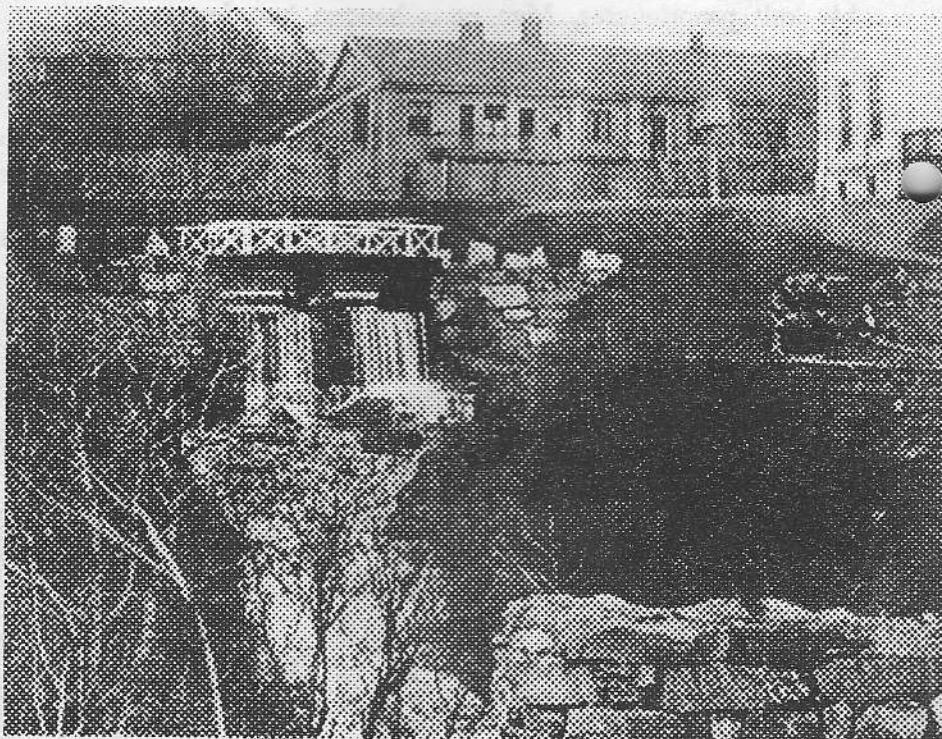
et grundig arbeide gått inn for at den lave og eldste delen av Galgeberg 2 bør rives. Bygningens originale fundament og konstruksjoner er i for dårlig forfatning. Vi synes dette er synd.

Denne delen av huset er opprinnelig et løkkehuse fra 1700-tallet. Løkkehusene var enkle hus som så vidt vi vet, stort sett var brukt til bolig om sommeren.

Vi har henvendt oss til Byantikvaren, og spurt om det finnes andre slike hus bevart i byen. Vi har også foreslått at de bør bestrebe seg på å lage nybygget mest mulig likt med det gamle huset.

Vi vil i tida framover følge opp dette på forskjellige måter, så får vi se om det kan føre til noe.

- Even Haugseth

REFERAT FRA ÅRSMØTET I VÅLERENGA HISTORIELAG MANDAG 1. MARS 1999, KL. 19.00 I BYDELSHUSET.

Nestleder Even Haugseth åpnet møtet med å ønske de frammøtte medlemmene velkommen.

- Til behandling forelå:
- Beretning 1998
 - Regnskap 1998
 - Fastsettelse av kontingent for år 2000.
 - Valg av styre m/varamedlemmer
 - Valg av revisor
 - Valg av valgkomité

Beretning for 1998 ble lest av sekretær Bjørg Staal. Enstemmig godkjent.
Regnskap for 1998 ble gjennomgått av kasserer Bjørn Granlund. Enstemmig godkjent
Styrets forslag om at kontingenten for år 2000 beholdes som nå - enstemmig godkjent

Valgkomitéens innstilling ble enstemmig godkjent. Alle valg gjelder for 1 år.

- Leder	Even Haugseth
- Nestleder	Bjørn Arild Gjerdalen
- Kasserer	Bjørn Granlund
- Sekretær	Bjørg Staal
- Styremedl.	Laila Normann
- Varamedl.	Unni Granlund
- Varamedl.	Arne Mustad Sørensen

- Revisor Per Horgen

- Valgkomité: Kari Johannessen, Una H. Neverdal, Leif Tovik.

Etter avsluttet årsmøtet orienterte den nyvalgte lederen om planer og prosjekter framover. Prosjektet "Idretten på Vålerenga gjennom tidene" går sin gang under Bjørn Arild Gjerdalens ledelse. Kalendergruppa er i ferd med å samle stoff til neste årskalender. Bydelsvandringen 1999 blir mandag 7. juni, og avslutter dermed Vålerenga-dagene som holdes 5. og 6. juni. Program for bydelsvandringen er ennå ikke helt fastlagt. Når det gjelder medlemsmøtene framover tar styret gjerne i mot ideer og forslag til emner - og oppfordrer medlemmene til å ta kontakt.

Møtet ble avsluttet med vafler/kaffe, hyggeprat og kikk i gamle album.

Bjørg Staal
ref.

Mere gammelt enn nytt

Et organ for Vålerenga
Historielag

Vålerenga Historielag

Hedmarksgata 2

0658 Oslo

e-mail: vaalerenga.histlag@c2i.net

Vi ønsker alle våre medlemmer
en god påske!

Styret og arbeidsgrupper i Vålerenga Historielag

Leder:	Even Haugseth
Nestleder:	Bjørn Arild Gjerdalen
Kasserer:	Bjørn Granlund
Sekretær:	Björg Staal
Styremedl	Laila Normann
Varamedl.	Arne Mustad Sørensen
Varamedl.	Unni Granlund

Utgivelse av bildekalender for 2000 kontakt: Even Haugseth, tlf: 22570166

Fotogruppe - fotografering, innsamling og avfotografering av bilder. Kontakt: Bjørn Granlund tlf: 22683405

Idrettsgruppe - prosjekt om bydelens idrettsmiljø. Kontakt Bjørn Arild Gjerdalen tlf: 90919250

Intervjugruppe - intervjuer interessante mennesker. Ansv. Björg Staal tlf: 22614033

Medlemsavisa vår, kontaktperson Laila Normann tlf. 22 67 46 75

Vålerenga Historielag på internett vaalerenga.histlag@c2i.net
<http://home.c2i.net/vaalhist>

Kalender

Medlemsmøter 1. halvår 1999

Alle møter holdes i Bydelshuset,
Hedmarksgata 2

26. april 1999 kl 1900

Leif Gjerland

"En innendørs Byvandring"

*Byutvikling i Oslo - Christiania -
Kristiania - Oslo*

Byvandring arrangeres 7. juni
1999.

Tema for byvandringen vil bli
annonsert senere.

